

Petre OPREA

Leon Laserson (dreapta) și Gh. Petrașcu (stînga)

Subjugat de mirajul culorilor petrașciene de la prima întîlnire întimplătoare cu acesta în primăvara anului 1933, inginerul petrolișt Leon La-

¹ Leon Lones, pentru întîmîi Laserson s-a născut în 1887 la Riga, stabilindu-se în România după 1919. În primul an de după sosirea în țară a lucrat ca inginer la „Concordia” – Moreni apoi la Societatea petroliferă Steaua Română din București, iar din 1938, împreună cu fratele său, a înființat o societate particulară de import de utilaje petroliere. Mort la 30 august 1946. Aceste date și majoritatea stărilor despre colecție le detinem de la colecționarul M. Weinberg, căruiu îi mulțumim și pe această cale pentru amabilitatea sa.

erson¹, atunci stabilit la București după ani de ședere la Cîmpina, a început, cu pasiunea și perseverența unui fanatic, să-l viziteze la atelier pe artist și, cu regularitate, o dată pe lună să-i cumpere cite un tablou, plătind fără tocmeală prețurile cerute, care depășeau baremul ofertelor celorlalți amatori.

Faptul că acorda prețuri de nabab, că nu cum-păra decît tablouri de Petrașcu și că achiziționa constant a stîrnit, cum era și firesc, senzație în lumea artistică și invidie în rîndurile colecționarilor admiratori ai maestrului. Aceștia își vedeau, pe de o parte, periclitate posibilitățile obișnuite de îmbogățire a propriilor colecții cu lucrări valoroase din creația pictorială – pentru că, pe măsura trecerii timpului, setea lui Laserson după pinzele „Baciului” nu scădea, ci, din contră, sporea, paralel cu intensificarea achiziționării lor – iar, pe de altă parte, pictorul ridicase prețurile. Mulți artiști au încercat să-l cunoască, în intenția de a-l sustrage de la pasiunea lui solitară, asociindu-i-o și pe aceea pentru arta lor, însă Laserson, imperturbabil, refuza cu ostilitate orice tentativă de captare a interesului spre alte orizonturi artistice dedicîndu-se cu și mai multă ferveoare și fidelitate singurei sale slăbiciuni artistice, pe care și-o hrănea cu voluptate panta-gruică la termene precise. Unii mișiți sau negustori de tablouri, aflînd de această unică pasiune, au încercat, deseori cu multă perseverență profesională, să-i plaseze lucrări mai vechi de Petrașcu, dar Laserson i-a refuzat categoric. Orgolios, dorea să aibă în colecție doar tablouri alese de el, cu fierul său, fără sfatul cuiva. Cu timpul devenise mîndru pînă la infatuare deoarece, reușind să cumpere opere reprezentative din creația lui Petrașcu, stîrnise invidia celorlalți colecționari. Acest fapt îl datora fără să știe și complicității artistului, care, nedis-prețuind culața lui în achiziții și dorind să-i stimuleze și pe ceilalți amatori să ridice prețurile, îi dădea pe nevăgăte de seamă sfaturile cele mai bune în alegere. Colecționarii mai vechi, atașați

picturii lui Petrașcu, aproape începuseră să-i urască, pentru că nu-l puteau concura. Zambaccian însuși, care i-ar fi putut ține piept la prețuri ridicate, nu reușea acest lucru. Cu toate că li era foarte apropiat pictorului, care și-l făcuse prieten, totuși Petrașcu, din dorința de a-și pedepsi într-un fel amicul pentru că își împărțea admirația între el și Pallady, îi dădea lui Laserson prioritate în alegerea lucrărilor, chiar dacă Zambaccian și-ar fi exprimat înaintea acestuia dorința de a cumpăra un tablou. Spre a nu ajunge cumva la o ruptură radicală cu Zambaccian, „Baciul” îi dezvăluia, numai uneori, ca din întâmplare lui Laserson, că Zambaccian îi promisese că-și va deschide generos în curând bălerile pungii spre a achiziționa o anumită lucrare. Așa cum Petrașcu știnea, Laserson cerea maestrului hatrui să i-o vîndă lui, oferindu-i prețul cerut de el pentru a ieși victorios din confruntarea cu cel mai vajnic rival al său. Intervențiile de acest fel ale lui Petrașcu erau, în timp, uneori necesare, pentru a crea permanent un echilibru valoric între colecțiile celor doi, deoarece în achiziții Zambaccian avea mult fler și un deosebit gust artistic, calități pe care celălalt nu le poseda în suficientă măsură și nici nu făcea eforturi să le cultive. Excluzivista pasiune petrașciană a lui Laserson a ținut pînă la expoziția retrospectivă a artistului din 1938, după care maestrul îndrăgît a început să picteze mai rar. De atunci, a mai cumpărat un timp, dar la intervale mai mari, încheoște lucrări mai vechi, pentru a-și întregi colecția într-un ansamblu retrospectiv, preferînd autoportretele. Reușise să aibă la acea vreme 110 tablouri, piesele de rezistență ale colecției fiind: *Natură statică* (1932) și *Interior la Tirgoviște*, ambele în colecția M. Weinberg, *Femeia pe gînduri* (în colecția Muzeului Dinu și Sevasta Vintilă din Topalu), *Autoportret cu pălărie și vinet*, *Iepure și fazan* (colecția dr. I. Siligeanu), *Moara veche* (colecția Coloman Maioreanu), *Nud la oglindă* (Colecția dr. Oct. Fodor) ș. a. toate reproduse în monografia artistului scrisă de Ionel Jianu în 1945.

Datorită acestei împrejurări, dar mai ales amicitiei cu M. Weinberg, colecționar pătimaș ca și el al unui singur artist — Iser, Laserson începe să se apropie de arta pictorului odaliscilor, care-l fascinează așa cum îl fermecase în trecut culoarea petrașciană, devenind admiratorul ei asiduă. Doi ani consecutiv are loc achiziționarea operelor lui Iser. Cum însă nu poate fi pe primul loc, deoarece Iser nu-i face concesii în dauna lui Weinberg, de care li lega o prietenie sinceră și de nezdruccinat de-a lungul întregii sale vieți, scurtă vreme de la venirea în țară a lui Pallady (1939), ascultînd și de îndemnul lui Ionel Jianu, Laserson li se atașează brusc și devine principalul colecționar al acestuia după cum ne atestă și jurnalul intim al artistului. O perioadă va face concomitent achiziții Iser-Pallady, după care, prin 1944, se va opri mai mult la Pallady.

Așa cum a procedat cu ultimele achiziții de la Petrașcu, va face și cu Iser. La îndemnul acestuia, li va cumpăra lucrări mai vechi pentru a-și completa colecția iseriană, fără regularitate însă,

ajungînd, totuși, ca pînă la sfîrșitul vieții colecționarului aceasta să întrunească 80 de tablouri.

Atașamentul lui Laserson față de arta lui Pallady ajunge cu timpul din ce în ce mai accentuat și datorită faptului că artistul, fiind mereu în lipsă de bani li devine principalul furnizor. La această apropiere nu puțin a contribuit și atracția exercitată asupra sa de modelul lui Pallady, d-na Zissu. Despre unele discuții și întâmplări, petrecute între cei trei, aflăm din jurnalul pictorului, care nu-l cruță pe colecționar pentru lipsa de înțelegere a actului creației². Pictorul este destul de contrariat că Laserson poate să se alăture d-nei Zissu, cînd aceasta ridică obiecții la o compoziție pentru care pozase, sperînd că Pallady va reface lucrarea. În altă împrejurare, colecționarul, prin pretenția absurdă de a-i recomanda pictorului să picteze un vas cu flori pe care i-l adusesse în dar, scandalizează din nou pe artist prin lipsa lui de înțelegere a artei³. Cu toate divergențele nemărturisite — fiecare se aștepta la altceva de celălalt — rapoarturile lor sînt bune, Laserson făcînd numeroase achiziții, despre care luăm cunoștință pentru anul 1941, în mod judicios, din jurnalul lui Pallady, de care am mai pomenit.

Începînd de prin 1942, Laserson, deși se afla într-o situație grea, întrucît suferea de pe urma originii sale — era evreu originar din Letonia — dorește cu ardoare să-și construiască o casă în care să-și prezinte colecția în toată plenitudinea ei. Totodată încearcă să o întregască prin completarea unor goluri din creația artiștilor aflați în colecție.

Că o măsură de prevedere, printre primele demersuri în concretizarea acestei năzuințe, îl cheamă pe Pallady să-și semneze tablourile, ceea ce acesta face, nu fără a-și semna în jurnal părerile legate de semnătura de pe tablouri⁴. Cu cîteva ani înainte — în 1940 — îl rugase și reușise ca Pallady să-i picteze o natură moartă pentru sufragerie. Rezultatul a fost peste așteptările colecționarului, Pallady, după numeroase schițe premergătoare, reușind să realizeze una din lucrările sale de vîrf, faimoasa *Natură moartă*, de mari dimensiuni, care face azi fala Muzeului de artă al Republicii.

După prima expoziție a lui Al. Ciucurencu, presimțind un mare artist, Laserson începe să-i achiziționeze lucrări, fără a fi atras de pictura acestuia ca în cazul precedentelor pasiuni⁵. Cu toate acestea, după 1942, lunar, vizitează pe cei doi artiști, Pallady și Ciucurencu, și de fiecare dată cumpără de la fiecare o lucrare.

De prin 1945 prioritatea o are Ciucurencu, de la el cumpărînd, — date fiind și prețurile mai

² Th. Pallady, *Jurnal*, Buc., 1966, p. 18, 19.

³ *Ibidem*, p. 37.

⁴ *Ibidem*, p. 28.

⁵ Al. Ciucurencu declară mai demult: „*Împotriva Laserson a vizitat și el expoziția fără să compere (1934 s. n.). A revenit după trei, patru luni în atelier. M-a impresionat foarte mult pentru că dintr-o dată a plecat cu șase tablouri. N-a mai priceput arta dumitale — a răspuns la întrebarea mea mirată — Colecționez Petruscu, Pallady, Iser, dar le pun pe perete și nu uit la ele». Cu timpul mustrul tablourilor mele păstrate în colecția Laserson a întrecut o sută!» (Ana Maria Covrig, *De vorbă cu A. Ciucurencu*, „Tribuna”, 10 august 1972).*

Th. Pallady, *Flori de soc și lămi*

Th. Pallady, *Flori de soc și gălbenele*

scăzute—mai des și mai multe tablouri deodată, astfel că la lichidarea colecției, la sfârșitul anului 1946, existau peste 100 de tablouri semnate de Ciucurencu, față de vreo 80 iscălitte de Pallady⁶.

Imediat după 23 August 1944 Laserson își cumpără un teren lângă lacul Floreasca și pornește grabnic lucrările de construcție ale viitoarei sale locuințe.

Cheltuielile implicate de tratamentul bolii incurabile de care avea să moară în curând, ivită la mijlocul anului 1945, strimțorarea pecuniară datorită inflației, precum și exigențele sale privind înzestrarea casei cu tot felul de aparatură sanitară și tehnică ultramodernă adusă din import, li determină, spre a nu încetini sau opri mersul construcției, să vândă câteva dintre lucrările lui Petrașcu.

Dar nu izbuteste să-și vadă dorința împlinită. Când casa ajunsese cu zidăria la roșu, iar ei dădea cu înfrigurare recomandări pentru decorația interioară, moare subit la 30 august 1946, în vîrstă de 59 de ani.

Moștenitorii — soția și trei copii — au vîndut casa⁷ și cea mai mare parte din colecția agonisită,

⁶ Catalogul expoziției omagiale Th. Pallady din 1971 înregistra 15 tablouri din această colecție: la nr. 34. *Natură statică cu vișd* (Muzeul de artă al R. S. România), 108. *Flori de soc și gălbenele* (Muzeul de artă Constanța), 126. *Flori de soc și lămi* (Muzeul de artă Craiova), 138. *Port Gros* (Muzeul de artă din Iași), 150. *Biscuiți și lămi* și 151 *Pinea silnică* (col. I. Siligeanu), 203. *Notre Dame — Cheval la Tournelle* (col. Ion Dumitrescu), 210. *Culia neagră* (col. dr. Eug. Bănu), 218. *Vișc și porumb și 222. Hendaye* (col. dr. Ion Babă), 225. *Autoportret*, 226. *La oțlindă*, 228. *Flori și porumb* (col. dr. Oct. Fodor), 233. *Boules de neige în vas alb* (col. Const. Constanținescu), 245. *Canapeaua gălbentă* (col. Origore Radu).

⁷ Actualmente, în casă se află instalat Studioul Al. Sahia.

pentru a lichida unele datorii ale decedatului

Cu acest prilej, colecționarii cunoscuți ca Zambaccian, Moise Weinberg, Vladimir Diaconu au fost principali beneficiari, edjudecîndu-și unele tablouri care fac fala colecțiilor lor, restul lucrărilor fiind achiziționate pentru comercializare de către negustorul de tablouri Levy. La scurt timp după aceea, moștenitorii și-au vîndut la rîndul lor fiecare în parte și restul colecției ce le-a revenit, plecînd apoi peste graniță, astfel că ea s-a risipit la diverse persoane, fără a mai putea fi reconstituită.

La vremea sa, Laserson a fost o figură marcantă printre colecționarii de artă din țara noastră⁸. El a imprimat colecționărilor, între cele două războaie, un respect față de artist și opera lui, netîrguindu-se la prețuri, fiind constant ani de zile în achiziții de la același artist. De asemenea, el a permis amatorilor de artă și artiștilor să admire ansambluri reprezentative ale unor personalități de vîrf ale plasticii românești, impunîndu-și și dîndu-le, prin achizițiile sale constante, acea liniște necesară creației prin asigurarea nevoilor de trai.

Colecția sa a fost, așa cum afirmă pictorul Corneliu Baba, „poate cea mai prețioasă ca valoare plastică din tot ce amem în București, art (1945 n. n.), deși, ca varietate de nume, destul de redusă la esențial: Petrașcu, Pallady, Iser, Tonitza, Ciucurencu”⁹

⁸ În 1945 Ministerul Artelor l-a numit într-o comisie de expertiză a tablourilor (cf. Petre Oprea: *Cu privire la expertizele tablourilor de artă românească (sec. XIX—XX)*, în „Revista muzeelor”, nr. 6, 1968).

⁹ Corneliu Baba, *Amintiri și pagini de jurnal*, „Ramuri” 15 iunie 1967.